

Slovak international scientific journal

№43, 2020

Slovak international scientific journal
VOL.3

The journal has a certificate of registration at the International Centre in Paris – ISSN 5782-5319.

The frequency of publication – 12 times per year.

Reception of articles in the journal – on the daily basis.

The output of journal is monthly scheduled.

Languages: all articles are published in the language of writing by the author.

The format of the journal is A4, coated paper, matte laminated cover.

Articles published in the journal have the status of international publication.

The Editorial Board of the journal:

Editor in chief – Boleslav Motko, Comenius University in Bratislava, Faculty of Management

The secretary of the journal – Milica Kovacova, The Pan-European University, Faculty of Informatics

- Lucia Janicka – Slovak University of Technology in Bratislava
- Stanislav Čerňák – The Plant Production Research Center Piešťany
- Miroslav Výtisk – Slovak University of Agriculture Nitra
- Dušan Igaz – Slovak University of Agriculture
- Terézia Mészárosová – Matej Bel University
- Peter Masaryk – University of Rzeszów
- Filip Kocisov – Institute of Political Science
- Andrej Bujalski – Technical University of Košice
- Jaroslav Kovac – University of SS. Cyril and Methodius in Trnava
- Paweł Miklo – Technical University Bratislava
- Jozef Molnár – The Slovak University of Technology in Bratislava
- Tomajko Milastavski – Slovak University of Agriculture
- Natália Jurková – Univerzita Komenského v Bratislave
- Jan Adamczyk – Institute of state and law AS CR
- Boris Belier – Univerzita Komenského v Bratislave
- Stefan Fišan – Comenius University
- Terézia Majercakova – Central European University

1000 copies

Slovak international scientific journal

Partizanska, 1248/2

Bratislava, Slovakia 811 03

email: info@sis-journal.com

site: <http://sis-journal.com>

CONTENT

ECONOMY

Logosha R. RETROSPECTIVE, PHILOSOPHY AND LOGIC OF FORMATION OF GENERAL MARKET THEORY IN THE LIGHT OF THE CONFLICT OF IDEAS OF LIBERAL AND ALTERNATIVE PARADES.....	3	Fishchuk N., Onishchenko M. COMMODITY POLICY OF RETAIL TRADE NETWORKS AND FACTORS THAT DETERMINE IT	26
Pronko L., Kolesnik T. ECONOMIC SECURITY AGRO-INDUSTRIES OF UKRAINE ON THE MODERN STAGE.....	12	Furman I. STATE AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF THE GRAIN PRODUCT COMPLEX OF VINNITSA REGION ...	36
Pronko L. CONSEQUENCES OF REALIZATION OF REFORM OF DECENTRALIZATION OF POWER AND PROSPECT OF DEVELOPMENT OF LOCAL SELF-GOVERNMENT ARE IN UKRAINE	18	Furman I. PROBLEMS OF APPLICATION AND MECHANISM OF ANTI-CRISIS FINANCIAL MANAGEMENT: THEORETICAL ASPECT	45

STATE AND LAW

Malanchiy M. STRUCTURE OF THE OF THE PERSONNEL MANAGEMENT SYSTEM OF THE STATE BORDER GUARD SERVICE OF UKRAINE.....	57
--	----

- URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/18_1_2018ua/30.pdf
8. Длігач А. О. Стратегічне маркетингове управління: монографія. К.: Алерта, 2012. 272 с.
9. Кардаш В.Я. Маркетингова товарна політика: [навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни]. К.: КНЕУ, 2000. 124 с.
10. Карпенко Л. В. Генезис поняття «маркетингова товарна політика» у вітчизняній економічній літературі. Вісник Хмельницького національного університету. 2011. № 6, Т. 2. С. 62-65.
11. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент. Пер. с англ. под общ. ред. Л. А. Волковой, Ю. Н. Каптуревского. 10-е изд. СПб.: Питер, 2003. 749 с.
12. Косій Т. М., Самойленко О. А. Лояльність споживачів – стратегія успіху компанії. Буковинська державна фінансова академія. Наукове товариство Івана Кушніра. URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=20449>
13. Мартиненко В.П. Методичні підходи до оцінки управління товарною політикою підприємства. URL: <http://sb-keip.kpi.ua/article/view/164999>
14. Нехаєнко К. Програма лояльності: сучасний зміст, типологія та методи реалізації на ринку В2С. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/programma-loyalnosti-suchasniy-zmist-tipologiya-ta-metodi-realizatsiyi-na-rynku-b2c/viewer>
15. Немцов В. Д., Довгань Л. Є. Стратегічний менеджмент: навчальний посібник. Київ: Експрес-Поліграф, 2002. 560 с.
16. Підприємницькі мережі в торгівлі: монографія / [Н.О. Голошубова, О.О. Кавун, В.М. Торопков та ін.]; за заг. ред. Н.О. Голошубової. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. 344 с.
17. Ринок повернувся до показників «органічного» зростання. URL: <https://retailers.ua/news/menedjment/10046-ryinok-byitovoy-tehniki-i-elektroniki-v-ukraine-vyiros-na-5-v-2019-godu>
18. Севрук І.М. Пріоритети маркетингових стратегій міжнародних торговельних мереж. Економіка та держава. № 4. 2013. С. 88-90.
19. Харт С. Дж. Товарная политика. URL: <http://robotlibrary.com/book/556-marketing-volkova-la/56-tovarnaya-politika.html>
20. Чим жив український ритейл в 2019. URL: <https://nv.ua/ukr/biz/experts/trendi-ukrajinskogo-riteylu-pidsumki-roku-50061807.html>
21. PLMA International Planet Retail. URL: <http://www.plma.com/storeBrands/sbt09.html>

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗЕРНОПРОДУКТОВОГО КОМПЛЕКСУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Фурман І.В.

кандидат економічних наук, доцент кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії, Вінницький національний аграрний університет (м. Вінниця)

STATE AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF THE GRAIN PRODUCT COMPLEX OF VINNITSA REGION

Furman I.

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Administrative Management and Alternative Energy Sources Department, Vinnytsia National Agrarian University (Vinnytsia)

Анотація

Досліджено стан виробництва зернових культур у Вінницькому регіоні. Визначено зміни в структурі виробництва зернового підкомплексу та зміни в товарних характеристиках зерна. Визначено основні переробні підприємства зернового напрямку. Акцентовано уваги на проблемах спиртової галузі пов'язаною з перевиробництвом спирту сирицю. Приділено увагу практики ефективного функціонування окремих підприємств зернової галузі. Визначено перспективи розвитку виробництва біогазу на спиртових заводах регіону. Визначені напрямки розвитку зернопереробної галузі Вінницької області.

Abstract

The state of grain production in the Vinnytsia region has been studied. Changes in the structure of grain subcomplex production and changes in grain commodity characteristics are determined. The main processing enterprises of the grain direction are determined. Emphasis is placed on the problems of the alcohol industry associated with the overproduction of raw alcohol. Attention is paid to the practice of efficient functioning of individual enterprises of the grain industry. Prospects for the development of biogas production at distilleries in the region have been identified. The directions of development of the grain processing branch of Vinnytsia region are determined.

Ключові слова: зерно, ефективність, спирт, борошно, біогаз, крупи, виробництво.

Keywords: grain, efficiency, alcohol, flour, biogas, cereals, production.

Постановка проблеми. Найважливішою складовою АПК Вінницької області є зернова галузь, що визначає основу економічної безпеки країни. Зернове виробництво в регіоні займає провідне

місце в структурі аграрного сектору економіки Вінниччини. Виробництво зерна займає чільне місце серед інших галузей рослинництва, адже воно є беззаперечною умовою існування людства, а також визначає соціально-економічне становище країни

на світовій арені. Від рівня ефективності його розвитку залежить добробут населення, гарантування продовольчої безпеки області, експортні можливості. Також Вінницька область України є одним з найбільших експортерів зерна в ЄС. Для утримання позицій на міжнародній арені з продажу зерна, вітчизняним товаровиробникам необхідно постійно вкладати кошти у підвищення ефективності галузі, запроваджувати інноваційні технології у виробництво конкурентоспроможної продукції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми розробки ефективного механізму зернопродуктового підкомплексу є об'єктом досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених: Г.М. Калетніка, А.Г. Мазура, П.Т. Саблука, Л.М. Худолій, І.В. Чапко, О.М. Шпичака та ін.

Ринок є динамічною системою, яка постійно змінюється в часі та просторі. Проблеми формування та функціонування ринків зернопродукції в Україні та закордоном досліджувалися багатьма вченими. Проте значні проблеми у сфері маркетингової діяльності, особливо на регіональних ринках залишаються недостатньо розробленими. Це стосується проблем взаємовідносин між складовими маркетингового ланцюга, збалансування попиту та пропозиції, прогнозування розвитку регіонального зернопродуктового підкомплексу, організації маркетингової інфраструктури регіону.

Метою статті є розробка теоретико-методологічних засад і прикладних аспектів формування та функціонування системи маркетингу і реалізації стратегій в галузях зернопродуктового підкомплексу регіону та визначення ефективності їх застосування.

В процесі дослідження застосовувалися основні методи економічних досліджень, зокрема: статистико-економічний, абстрактно-логічний, економіко-математичний, балансовий та ін.

Вклад основного матеріалу. Вінницька область є одним із основних зернових регіонів України. Частка області у загальнодержавному виробництві зерна складає близько 7%.

Результати аналізу зернового ринку Вінницької області можна вважати загальними для України в цілому, оскільки область є однією із типових в Україні, і тенденції розвитку ринку зерна та його структура аналогічні іншим областям держави.

Основними виробниками зерна, як у Вінницькій області, так і в Україні в цілому є підприємства суспільного сектору (всі категорії господарств крім селянських та особистих підсобних), за виключенням міжгосподарських підприємств (табл. 1).

Ринок зерна за об'єктами обміну поділяється на споживчий та ринок засобів виробництва. В 2000-2003рр. та у 2012-2019рр. в Україні спостерігався незадоволений попит на зерно як засіб виробництва, так і продукт, що призначений для кінцевого споживання. Це обумовлено значним падінням рівня виробництва зерна. У Вінницькій області виробництво зерна в 1991р. становило 1769тис.т., у 2000р. зібрано найнижчий урожай за останні 10 років – 1370тис.т. У 2003р. було зібрано 1,75млн.т, що є найвищим показником серед усіх регіонів України. Стабільним було виробництво зерна у 2010-2011рр. – близько 2,1млн.т. У 2019 році підприємствами усіх форм власності було вирощено лише 5,9 млн.т, що є найвищим показником за останні 25 років. В 2019 р. був зібраний найвищий урожай за останні роки.

Таблиця 1

Обсяг виробництва (валовий збір) сільськогосподарських культур у Вінницькій області, тис.ц.

культури зернові та зернобобові	буряк цукровий фабричний	соняшник	картопля	культури овочеві	культури плододові та ягідні ²
1995	22297,9	39811,6	693,0	11810,3	2075,4
1996	17104,6	32830,4	796,6	15053,6	1790,9
1997	21922,5	23979,4	304,2	12070,8	1604,4
1998	18587,0	23688,1	229,8	13992,8	1625,9
1999	15112,0	18097,3	384,5	10085,3	1445,7
2000	17445,1	19162,8	672,7	14181,2	1962,0
2001	21406,0	19107,5	403,6	11740,4	1719,8
2002	23218,1	20689,2	657,2	12433,7	1474,7
2003	12134,1	17279,1	920,3	13167,0	2335,2
2004	20965,1	24876,9	638,2	15781,5	2408,1
2005	20346,5	20503,6	866,1	15230,2	2927,6
2006	20752,3	28611,1	1132,9	13846,7	3177,0
2007	16860,4	28944,3	992,8	11398,2	2307,0
2008	33776,1	22365,1	2175,8	15488,5	3181,4
2009	30922,6	14045,5	2229,6	15579,1	3026,9
2010	31113,4	24565,2	2747,4	15802,2	3109,0
2011	42435,6	30127,4	2890,2	18567,9	3880,5
2012	36247,1	28440,2	3466,4	17326,3	3662,3
2013	48522,9	25622,8	5074,1	17203,4	4819,9
2014	50631,0	30441,7	5312,1	19945,2	4566,6
2015	37682,6	20570,1	5035,8	18366,3	4604,0
2016	55635,3	26385,7	8198,0	18485,5	4778,3
2017	48888,8	28342,2	7258,5	18849,0	4833,3
2018	59110,9	31494,5	8080,8	19076,3	4613,9
2019	59361,6	19505,0	8460,5	18266,8	4556,7

Джерело: [8]

Виробництво зерна в регіоні повністю покриває внутрішні потреби в даному продукті. Продовольчі потреби області (виходячи із оптимальних фізіологічних норм споживання зернопродукції) оцінюються в 277,5 тис. т. Дану потребу повністю покриває продукція борошномельної та круп'яної промисловості, яка споживає близько 350 тис. т зерна на рік. Технологічні витрати передбачають приблизно 650-700 тис.т (на насіння - 300 тис. т, на фуражні цілі громадського тваринництва – 350 тис. т). Спиртопереробна галузь в основному використовує зерно, вирощене в середині області (55-75 тис.т щороку). Тобто сумарні потреби регіону оцінюються приблизно в 1100 тис. т. Значна частина вирощеного в області зерна та продукції його переробки експортується за межі регіону. Експортні можливості області при рівні валового збору в 5,1 млн.т складають приблизно 4450 тис.т.

Ринок зернових України продовжує залишатися ринком покупців (попиту), котрі через значну пропозицію зернових диктують цінову політику зерновиробникам. Фахівці галузі вважають, що підвищення цін можливе або у випадку скорочення пропозиції (що виглядає малоймовірним), або за підвищення попиту. Зрозуміло також, що проведенням заставних закупівель, про які так багато говорилося, тенденцію на зниження цін не зупинити, оскільки запропонований урядом механізм усе ще далекий від досконалості. Швидше за все ринок сам внесе свої корективи. Багато залежить й від міжнародних компаній. Вони теж зацікавлені в експорті зернових восени, особливо в жовтні, коли на тлі сезонного зростання цін на світовому ринку прибутковість експортних операцій помітно збільшується.

Основна частина товарного зерна (близько 85-90%) реалізується одразу ж після збирання врожаю. Причиною цього є накопичення значних боргових зобов'язань перед постачальниками сировинних

ресурсів та техніки.

Дослідження показують, що до 2000р. найбільшими споживачами зерна є заготівельно-переробні підприємства (частка їх в 1996-99рр. складала 16-39%, яка у 2006-19рр. зменшилась до 1,4-3,6%). Значна частка зерна була реалізована за бартерними операціями (20-32%), в основному в рахунок оплати за надані авансом матеріальні ресурси. В останні роки кількість реалізованого зерна в області відносно стабільна – в середньому 3-4 млн.т. Значення даного показника залежить від рівня виробництва зерна, зміни кон'юнктури та ємності ринку. Рівень товарності зерна в середньому становить близько 55%.

В умовах значних надлишків зерна в середині регіону, ринок все ж характеризується досить сприятливою для виробників кон'юнктурою. Так, у 2010-2019рр. ціна реалізації зерна у Вінницькій області була однією з найвищих в Україні, і перевищувала на 11,3% [8].

В області надзвичайно низька доля біржової торгівлі зерном. Наприклад, безпосередньо виробниками зерна у 2019р. було продано через біржу лише 44т пшениці.

Після прийняття Указу Президента України „Про невідкладні заходи щодо стимулювання виробництва та розвитку ринку зерна” від 29.06.2003р. був розроблений механізм державної підтримки товаровиробників за допомогою системи заставних цін. Але дія його в середині області обмежена відсутністю підприємств, що належать до системи ДАК “Хліб України”, на яку покладено виконання положень даного Указу, та відсутністю бюджетних коштів.

На сучасному зерновому ринку України закон єдиної ціни поки що не діє, тому навіть маючи порівняно високі витрати на одиницю продукції її можна вигідно продати, обравши канал, у якого найвища ціна (рис. 1).

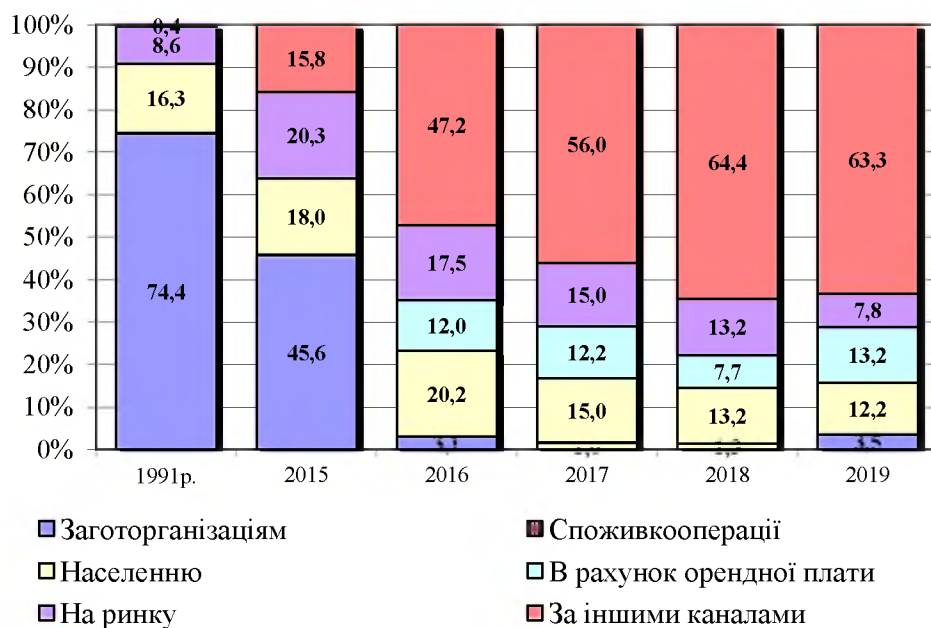

Рис. 1. Структура реалізації зерна сільськогосподарськими підприємствами Вінницької області, % [8]

Зміна структури реалізації в період із 2015 по 2019 роки, а саме - збільшення продажу по на ринку, обумовлені швидкістю та гарантією розрахунків. Вагомість каналу “заготівельні організації” пояснюється тим, що останні надають аванс під наступний урожай, та його питома вага зменшується, оскільки розрахунки по цьому каналу часто затримуються. Питома вага пшениці, проданої працівникам в рахунок оплати праці, дещо коливається по роках, але її кількість істотно не зменшиться в наступні роки, оскільки натуральна оплата праці стала основною формою розрахунків із працівниками на противагу минулим рокам коли була тільки додатковою.

Заготівельні організації купують зерно через колишню систему підприємств ДАК “Хліб України”, що виконують функції заготівлі, зберігання, доробки зерна (сушіння, очищення), визначення його якості та переробки. Райони, що не мають власного державного заготівельного пункту, відвозять пшеницю до заготівельного пункту сусіднього району, який їх обслуговує. Заготівельники самостійно встановлюють розцінки за зберігання, очищення та сушку зернової маси відповідно базисних кондицій, за якими, згідно ДСТУ 3768-98, приймають та заготовляють зерно, виходячи із власних фактичних витрат. Ці розцінки встановлюються на маркетинговий рік (період від початку заготівлі поточного року, до наступного року). Крім того, заготівельні організації виступають посередниками між організаціями матеріально-технічного постачання та виробниками продукції.

Працівники отримують (купують) зерно по ціні, яка встановлюється в господарстві вільно, виходячи із власних можливостей – нижче, або на рівні собівартості виробництва, хоча відповідно Закону України “Про оплату праці”, виплата натурою

повинна проводитись за цінами не нижче собівартості. Населення (працівники, які купують зерно не в рахунок оплати праці, пенсіонери, ті, що проживають на території даного господарства) – по ціні рівній, або вище собівартості.

Інші оптові покупці: юридичні, фізичні особи (ринкові посередники) - купують зерно у виробників за цінами, нижчими, на рівні, або вище ринкових, залежно від попиту на неї та продукцію її переробки, та того кому і по якій ціні будуть продавати пшеницю. Часто переробляють зернові на борошно і продають на ринку іншим оптовим покупцям.

Вінницька універсальна товарна біржа (ВУТБ) продає зерно виробників області та купує матеріально-технічні ресурси за заявками-дорученнями господарств, надає консультації з будь-яких питань постачання-збуту. Вартість брокерських послуг – від 1 до 5 % суми угоди.

Особливе значення на ринку зерна має такий показник як його якість. Визначальними чинниками, що формують якість зерна є природні умови під час вегетації та додержання технологічних вимог до процесу його вирощування. Найбільш характерними недоліками у технологічному процесі в даний час є низька якість посівного матеріалу, незначний рівень внесення добрив та засобів захисту рослин, невчасний та дуже розтягнутий в часі процес збирання зернових.

Наприклад, у 2019р., що був найбільш урожайним за 2016-19рр., значні об'єми зерна не дали можливості зібрати його вчасно і в результаті частка продовольчого зерна у валовому зборі становила лише 20,1% (рис. 2)

В наступні роки різке зменшення валових зборів зерна примусило більш відповідально ставитись до технології вирощування, внаслідок чого частка продовольчого зерна в області зросла до 70-75%.

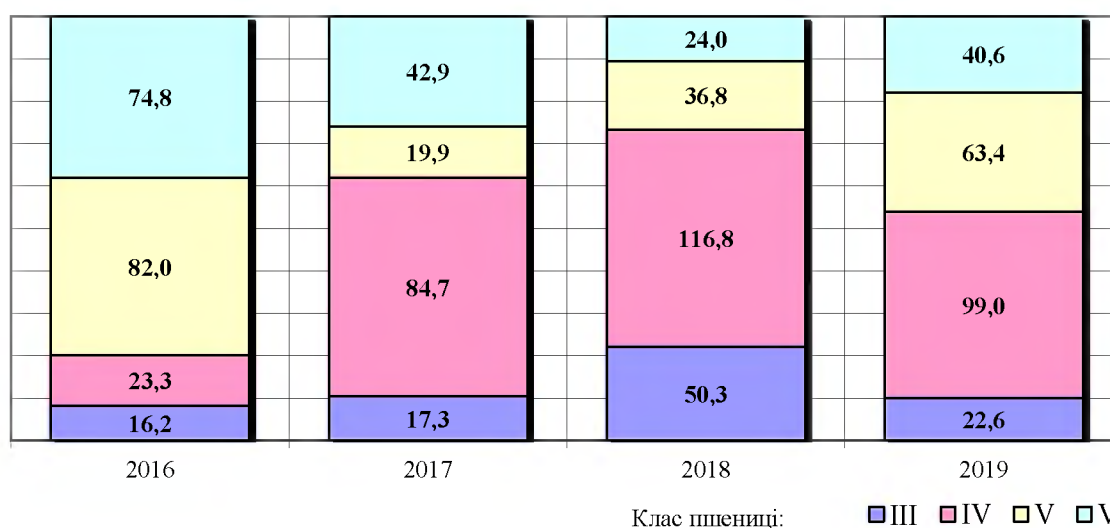

Рис. 2. Структура валового збору пшениці в розрізі його класності, % [8]

В розрізі районів області рівень якості зерна був досить диференційованим. Найнижча якість реалізованого зерна за 2003-04рр. спостерігалась в південних районах області. Найвищий рівень в центральних-східних районах.

Для порівняльної оцінки економічної ефективності зернового господарства в різних районах області використано метод сукупного оцінного бала, запропонований Н.П. Александровим:

$$I_{ce} = (I_y : I_c) \times 100,$$

де I_{ce} - сукупний бал ефективності, I_y - індекс врожайності (відношення врожайності зернових і

зернобобових культур у конкретному регіоні до середнього по області).

I_c - індекс собівартості в середньорічному численні (відношення собівартості 1 ц зерна у визначеному регіоні до середнього по Україні).

Результати розрахунків у вигляді ранжованого ряду регіонів за значенням сукупного балу ефективності.

У Вінницькій області спостерігається значна диференціація у рівнях економічної ефективності зернового сектору сільського господарства (рис.3).

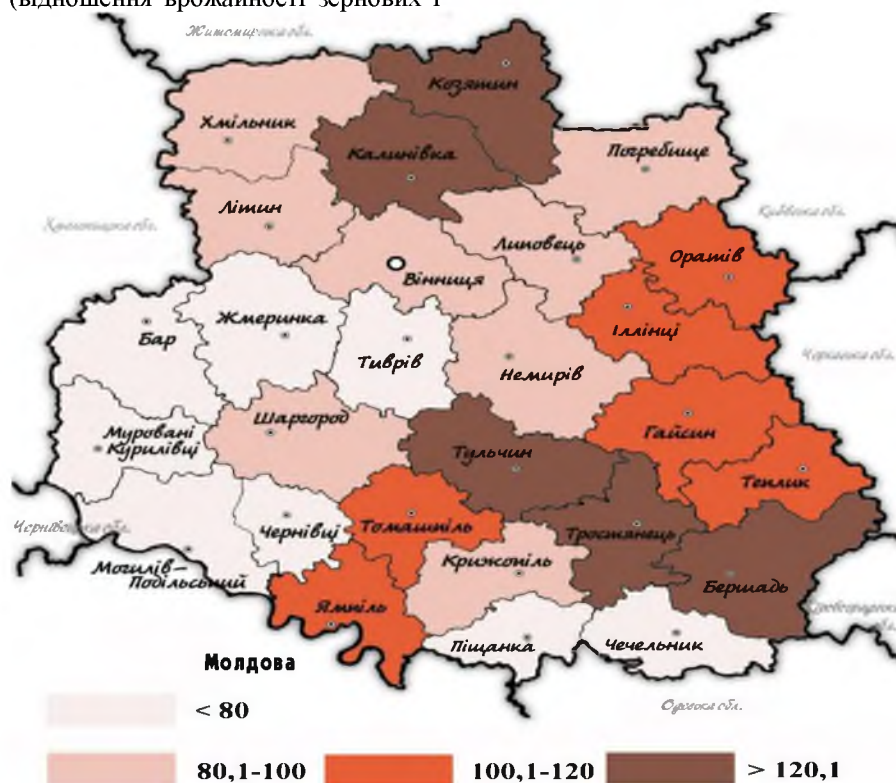

Рис. 3. Оцінка міжрегіональної диференціації рівнів економічної ефективності виробництва зерна (за індексом сукупної ефективності) у 2014-2019рр. [8].

Реалізація зерна, а також пов'язані з нею торгівля і транспортування цих сільськогосподарських товарів у західних країнах ринкової економіки вважаються настільки ж важливими, як і саме їхнє виробництво. Зернові культури вирощуються переважно у визначених регіонах і з цих регіонів надвиробництва повинні доставлятися в ті регіони, де існує попит. Крім того, зерно не є продукцією однаковою за своїм характером, тому в одних районах зерно визначеної якості може вироблятися в надлишку, а в інших – у недостатній кількості. Таким чином, торгівля і транспортування необхідні для балансування пропозиції та попиту.

Середньорічне споживання зерна є відносно стабільним, тому зміни у рівні виробництва можуть призвести до значного зростання або зниження перехідних запасів.

Резервні запаси створюються Держрезервом України на випадок форс-мажорних обставин. Спекулятивні – понад нормативні запаси, які формуються виробниками, торговельними організаціями,

споживачами, в очікуванні зростання цін, для отримання доданої вартості.

Функція зберігання включає в себе операції по доведенню продукції до вигляду придатного для зберігання та покращення її якості. Для зерна це – сушіння, очистка, знезараження (фумігація). Послуги по зберіганню та обробці складають значну частку в структурі маркетингових витрат. Тому власник зерна, який планує зберігати його на елеваторі, повинен оптимізувати процес в часі та місці, виходячи із потреб та можливостей. Для цього необхідно мати інформацію про вартість послуг, що надають зерноприймальні підприємства регіону.

Розміщення великих елеваторів у Вінницькій області щільно прив'язане до залізничної транспортної мережі. Вінницька область має потужну систему зерносховищ, яка забезпечує потреби області в зерновій місткості (табл. 2).

Для оптимізації витрат на зберігання враховується відстань перевезення зерна до елеватору та тарифи на його послуги та вартість.

Таблиця 2

Потужності хлібоприймальних підприємств Вінницької області, 2019р.

Показник	Вінницька область	Україна	Частка області, %
Зернова місткість - всього, тис.т	1711,1	28203,1	6,1
в т.ч. елеваторна	489,2	10504,6	4,7
Потужність сушарок			
шахтні, пересувні, план, т/год	3496	50104,6	7,0
камерні, тис.т/сезон	97,2	797,9	12,2
Потужність приймання, тис.т/добу			
автотранспортом	86,4	960,2	9,0
залізничним транспортом	173,9	492,3	35,3
Потужність відвантаження, тис.т/добу			
автотранспортом	56,2	156,3	36,0
залізничним транспортом	125,8	491,8	25,6

Джерело: [8]

Наприклад, виробничий сільськогосподарський кооператив "Зоря", Немирівського району розташований в зоні трьох хлібоприймальних підприємств – Немирівського ХПП, Вінницького КХП №1 та Липовецького елеватора. В таблиці розраховано вартість зберігання 1 тис.т пшениці на кожному з цих підприємств. За нашими розрахунками, найбільш ефективним, незважаючи на більшу відстань перевезень, у 2018-19МР було зберігання зерна на Немирівському ХПП.

Найбільшими промисловими споживачами зерна у Вінницькій області є підприємства борошномельної, круп'яної, комбікормової та спиртової галузей.

Зменшення виробництва майже усіма галузями переробної промисловості також характерне і для її зернопродуктової складової. Що, в свою чергу, призвело і до зменшення споживання зерна.

Так, у 1990р. зернопереробна промисловість області спожила близько 940 тис.т зерна, тоді як у 2019р. – близько 360 тис.т. Також змінилась і структура використання зерна.

Найбільший потік зерна направляється на виробництво борошна. Загальні потужності підприємств Вінницької області по переробці зерна на борошно на 1.01.2020р. складають 379,1 тис.т. Із них найбільшу потужність мають Філія ТОВ "Агроком Логістика Вендичанський КХП" (114,5 тис.т, або 30,2%) та ТОВ «Вінницький КХП №2» (63 тис.т, або 16,6%).

В останні роки спостерігається значне зменшення об'ємів виробництва борошна підприємствами області (рис. 4). У порівнянні із 1990р. виробництво у 2019р. зменшилось більш, ніж у 2,3 рази.

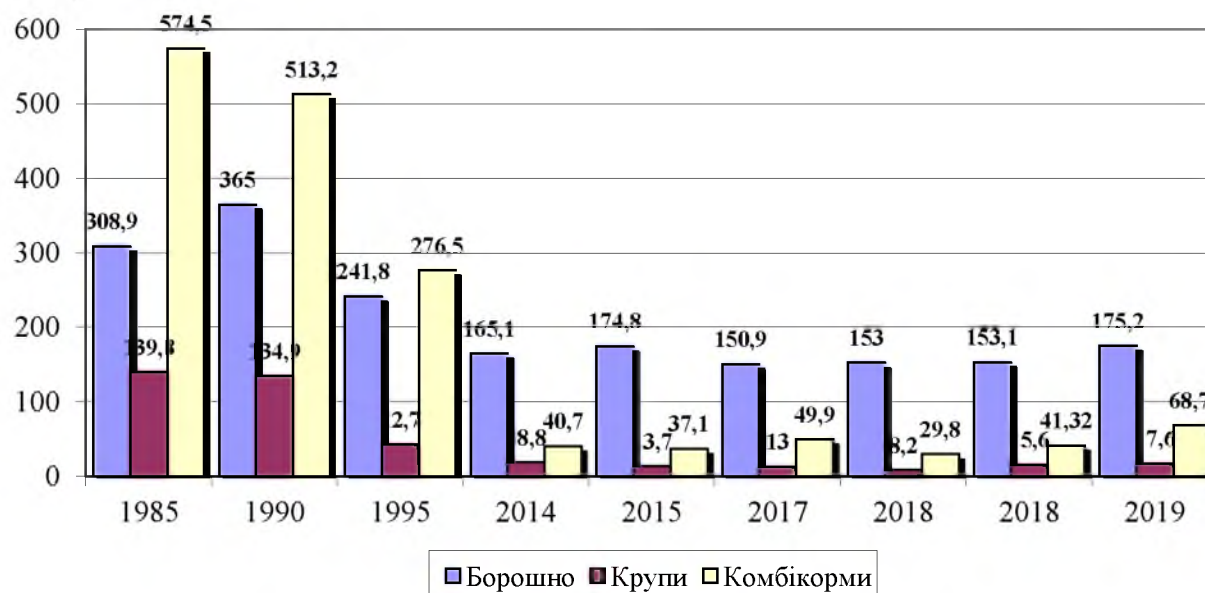

Рис. 4. Виробництво продуктів переробки зерна підприємствами Вінницької області, тис.т. [8]

Поряд із тим, що зменшилась кількість виробленого борошна, також змінилась структура виробництва – зменшилась частка великих підприємств і зросла питома вага підприємств підсобної промисловості.

Відповідні зміни знаходять своє пояснення у зміні податкового законодавства, згідно якого підприємства, частка сільськогосподарської продукції у товарній продукції яких становить понад 50% сплачують єдиний податок, розмір якого зале-

жить не від рівня виробництва, а від розміру земельних угідь. В результаті частина підприємств системи хлібопродуктів, що орендує землю у її власників і займається виробництвом сільськогосподарської продукції, перевела власні переробні потужності на баланс орендованих господарств, таким чином уникаючи податків та зменшуючи собівартість виробленої продукції (рис. 5).

Основними видами борошна, що виробляється підприємствами області є борошно пшеничне вищого, першого та другого сортів, борошно житнє. Інші види борошна (кукурудзяне, млинцеве) виготовляються в незначній кількості. Також в невеликі об'єми має виробництво фасованого борошна – близько 50 т/рік. Підприємствами галузі виготовляється значна кількість фуражного борошна.

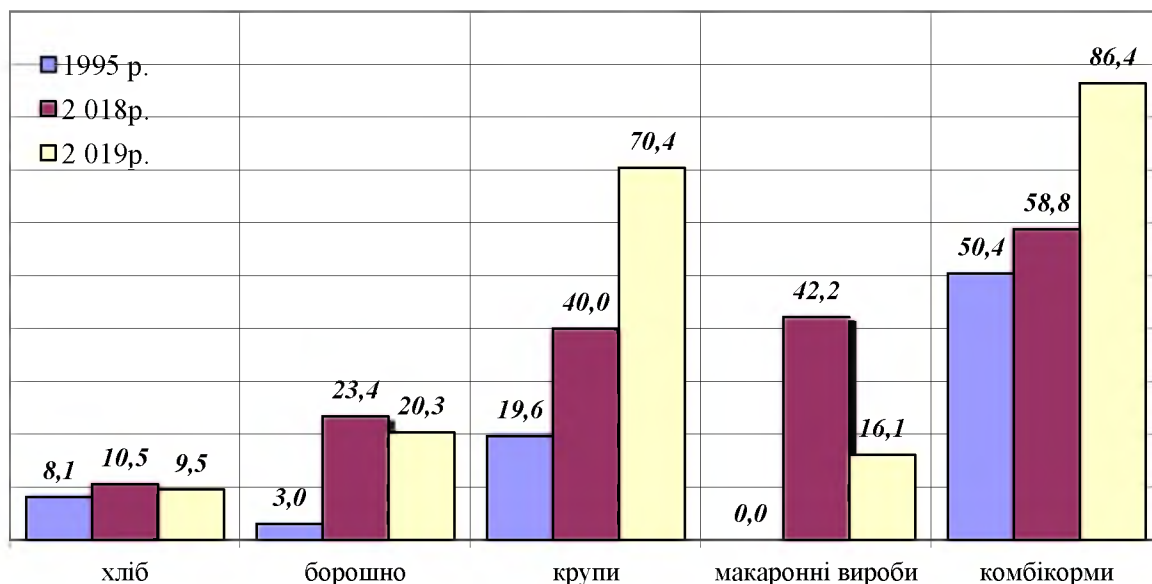

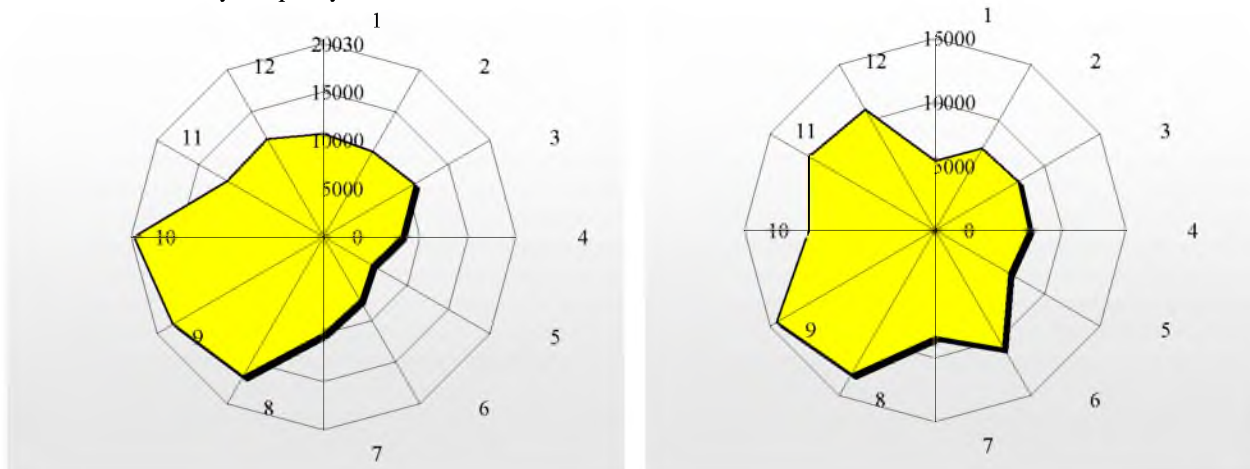
Рис. 5.

Частка підсобної промисловості у виробництві продуктів переробки зерна у Вінницькій області, % [8]

Для виробництва борошна характерна певна сезонність. Так, найнижчий рівень виробництва спостерігається в першій половині календарного року. Починаючи з червня, коли розпочинається масове збирання зернових культур, переробні підприємства починають нарощувати виробництво. В середньому виробництво борошна в другому півріччі більше в 1.5-1.6 рази (рис.6).

Млинів обладнана низькопродуктивним устаткуванням місцевого виробництва. Багато з них були побудовані колгоспами для власних потреб і для використання борошна замість зерна в бартерних схемах. Незважаючи на їхню відносну неефективність, ці млини є в цілому життєздатними, навіть при наявності більш ефективних великих млинів.

Міні-млини з продуктивністю 1-7 тонн на добу захопили свою нішу на ринку. Однак більшість з цих

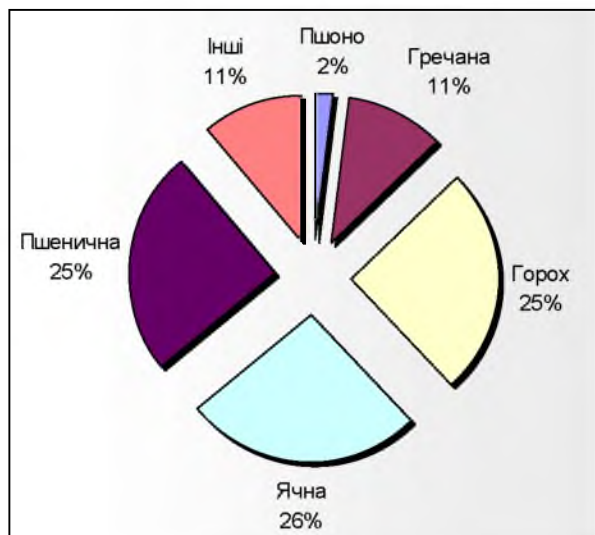
2018р.

2019р.

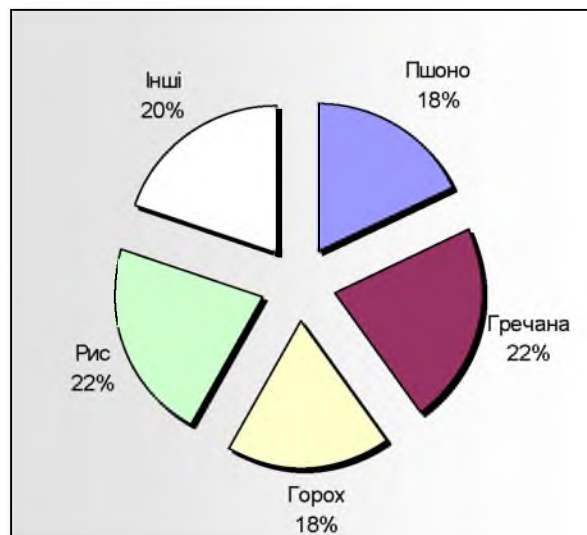
Рис. 6. Сезонність виробництва борошна підприємствами Вінниччини, т [8].

Крупи займають значне місце в харчуванні людини. Вони характеризуються високою поживністю, засвоєністю, гарними споживчими якостями і використовуються для приготування супів, каш, кулінарних виробів тощо. Широко застосовуються в громадському і дієтичному харчуванні. Асортимент крупів дуже різноманітний, що пояснюється використанням багатьох зернових культур і застосуванням різних способів механічної і гідротермічної обробки.

Вінницька область є одним із найбільших виробників круп в Україні. Потужності області поступаються лише Київській та Полтавській областям і становлять 15,3% від усіх потужностей круп'яної промисловості України.

a

b

Розраховано за даними Вінницького обласного управління статистики
Рис. 7. Структура виробництва (a) та реалізації круп (b) у Вінницькій області, 2019р. [8].

Структура виробництва круп в області значно відрізняється від структури їх споживання. За даними вибіркового обстеження продовольчих ринків області найбільше споживається гречаної та рисової круп (частка складає по 22%), дещо менше гороху та пшона (по 18%). Така різниця у структурах виробництва та реалізації є однією з причин, через які постійно знижується виробництво крупозаводами області. Застаріла технологія виробництва, відсутність коштів на технічне переозброєння та змоги орієнтуватися на запити ринку призводить до втрати ринкових часток найбільшими підприємствами галузі.

На прикладі галузі круповиробництва області ми бачимо в дії механізм ринкового саморегулювання. Великі підприємства, що не в змозі самостійно забезпечувати сировиною потреби виробництва, втрачають ринкові ніші через значне зростання собівартості продукції. В той самий час більшість інших підприємств за допомогою проведеної модернізації виробництва, відносно легкої зміни продуктової орієнтації мають змогу нарощувати виробництво і не втратити своєї ринкової позиції.

В останні роки галузь не обминула загальна криза, в результаті якої значно зменшилось виробництво круп в області з 42,7 тис.т у 1995р. до 15,6 тис.т у 2019р. (рис. 7).

В останні роки значно зросла частка у виробництві круп сільськогосподарських підприємств (рис. 2.8).

Як і у виробництві борошна для виробництва круп характерна як продуктова, так і територіальна спеціалізація.

У 2019р. основними видами круп, що виготовлялися підприємствами області, були: ячна, пшенична, гречана, горох. Частка інших круп у загальному виробництві не перевищувала 5% (рис. 7).

Іншою, не менш важливою для економіки області галуззю промислової переробки зерна є виробництво спирту. Ця галузь дотепер є монополією держави і, згідно законодавства, не підлягає приватизації. Вінницька область традиційно є найбільшим виробником спирту в Україні.

Зернове спиртовиробництво є невід'ємною ланкою зернопродуктового підкомплексу Вінницької області. Спиртові заводи, що працюють на зерновій сировині, в даний час споживають 7,5% товарного зерна, або 25% промислової переробки зерна в області, поступаючись лише борошномельному виробництву.

Потужності спиртової галузі області складають 25% від загальнодержавних і дозволяють виробити понад 14 млн.дал спирту щороку. В даний час рівень виробництва коливається в межах 3,4-3,8 млн.дал, який характеризує реальні потреби внутрішнього ринку та можливості проникнення на зовнішній.

Незважаючи на те, що область має найбільшу питому вагу в спиртовиробництві України, а частка її у загальнодержавному виробництві спирту залишається найбільшою, розмір її за останні три роки значно зріс. Рівень виробництва у 2019р. відносно рівня 1990р. становив лише 132,3% (рис. 8).

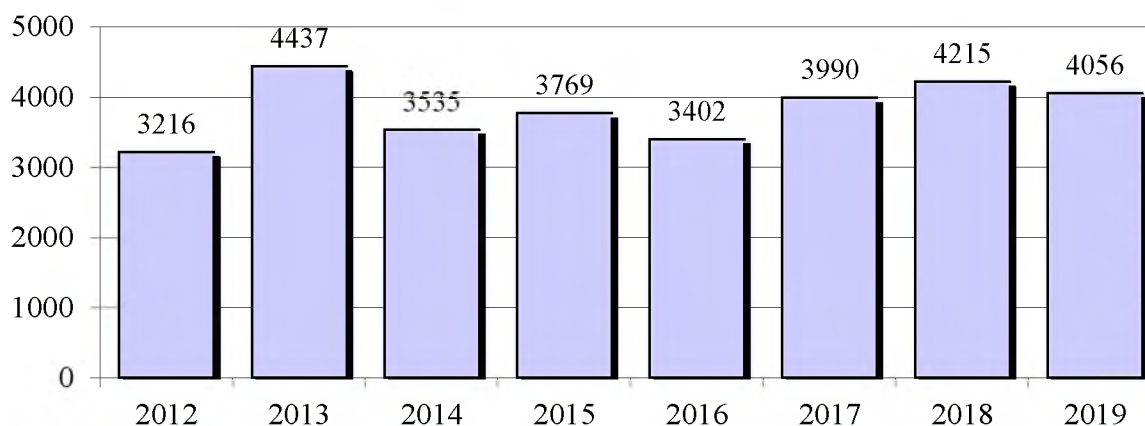

Рис. 8. Виробництво спирту-сирцю у Вінницькій області, тис.дал. [8].

Значне зниження експортної привабливості вітчизняної спиртопродукції та незначна кількість великих споживачів спирту-сирцю всередині регіону зумовили таке становище у спиртовиробництві.

Всього у Вінницькій області діє 4 підприємства, що переробляють харчову сировину на спирт. Серед зернових спиртозаводів найбільшим виробником спирту є Немирівський спиртозавод, потужності якого складають 900 тис.дал.

За останні чотири роки значно змінилася структура виробництва спирту в області. Лише тим підприємствам, у яких гарантований збут виробленої продукції, вдається утримуватися на ринку спирту. Державна монополія на спирт накладає значні обов'язки на виробників продукції, при цьому не гарантуючи стабільного збуту спирту.

Одним з напрямків підвищення ефективності спиртової галузі може стати виробництво біогазу.

Так на одному заводі, потужністю 3000 дал етанолу за добу, можна одержати впродовж року 1,8 млн м³ біогазу і 6000 т білкового корму. Використання біогазу у котельній заводу заощаджує 1500 т умовного палива за рік. Аеробне доочищення фугату, що пройшов анаеробне попереднє очищення, разом з іншими менш забрудненими стічними водами провадиться в біотенках іммобілізованими на нерухомому носії мікроорганізмами. Цей технологічний прийом дає змогу закріпити на носії значну кількість мікроорганізмів-деструкторів органічних речовин, завдяки чому зростає продуктивність аеробного очищення стічних вод, відпадає необхідність утилізації надлишкового активного мулу, оскільки його приросту практично немає [9, с. 247-248].

Найбільші потужності по виробництву спирту зосереджено у 3 районах – Бершадському, Тростянецькому та Немирівському. Сумарна частка цих районів у загальній потужності в області становить 87,7%. Частка вказаних районів протягом 2019-18рр. у загальному виробництві - 98,2%. Середній рівень використання потужностей у районах цієї групи складає близько 84% при середньому по області значенні 77%.

Відсутність реального попиту на зерновий спирт зумовила тривалі простої значної частини

його виробників. На основі нових економічних реалій були прийняті й нові рішення. Так, на початку 90-х рр. підприємства-виробники спирту почали створювати на власній базі “підсобні господарства”. Це підприємства, що є споживачами спиртопродукції та виготовляють кінцевий продукт, – лікєро-горілчані заводи (ЛГЗ).

Одним, і чи не найяскравішим прикладом, є Немирівський лікєро-горілчаний завод “Nemiroff”. Його було засновано в 1992 році на базі спиртозаводу при залученні іноземного капіталу. Значні інвестиційні вливання та використання вдалої маркетингової політики (відоме марочне ім'я, інтенсивна рекламна кампанія, спрямованість виробництва на високу якість продукції тощо), дозволило Немирівському ЛГЗ досягти високого рівня продажу.

Для місцевого спиртозаводу Немирівський лікєро-горілчаний завод в даний час є основним промисловим споживачем спирту.

Із 2014р. питома вага інших споживачів становила лише 10 %, а частка Немирівського ЛГЗ зростає майже до 90%, що зумовлене значним розширенням виробництва лікєро-горілчаних виробів – потужності спиртозаводу вже навіть не задовольняли зростаючих потреб ЛГЗ.

На фоні безпорадності більшості підприємств галузі діяльність Немирівського спиртового заводу виглядає дуже вдалою. Проте постійні зміни у рівні виробництва, абсолютна залежність рівня продажу від рішень одного споживача свідчить про наявність певних проблем як у діяльності окремого підприємства, так і у галузі в цілому.

Висновки. Проведеними в роботі розрахунками доведено, що більшість потреб регіону у хлібопродуктах спроможні задовольняти підприємства, розташовані в середині області. Для досягнення конкурентних переваг на ринках зернопродукції доцільне поєднання та використання двох видів маркетингових стратегій: спеціалізації та диверсифікації. Для окремих підгалузей пропонується поєднання маркетингової, збутової, виробничої, організаційної, фінансової та стратегії диверсифікації. При оптимальному їх застосуванні рівень пропозиції та споживання борошна зростає на

2%, круп – в 3 рази, макаронних виробів – у 35 раз, хлібобулочних виробів – в 1,7 рази.

Для підвищення ефективності механізму функціонування зернопродуктової галузі пропонується використання таких напрямків розвитку:

– макроекономічний, коли частково маркетингова та виробнича діяльність організацій-суб'єктів ринку зерна координується державними органами управління. В даному випадку доцільно запровадити: інтервенційні операції та ф'ючерсну торгівлю на ринку зерна з метою стабілізації пропозиції та рівня цін; відшкодування кредитних ставок операторам ринку, що здійснюють інтервенційні закупівлі зерна; оптимізувати структуру виробництва зерна в області; утворення інформаційної маркетингової системи на обласному та районному рівнях;

– мікроекономічний, за умови розвитку горизонтальних інтеграційних об'єднань сільськогосподарських підприємств – маркетингово-збутових кооперативів.

Передбачається, що при впровадженні вказаних заходів, рівень пропозиції зерна в області зросте на 44,5%, рентабельність його виробництва – на 20 процентних пункти.

Список літератури

1. Калетнік Г.М. Роль інфраструктури аграрного ринку в ціноутворенні на сільськогосподарську продукцію / Г.М. Калетнік, Г.О. Пчелянська // Економіка АПК. — 2010. — №3. — С. 21-25.

2. Стан та тенденції розвитку зерновиробництва у Вінницькій області / А. Г. Мазур, С. А. Мазур, Я. В. Гонтарук // Економіка та управління АПК. - 2018. - № 1. - С. 85-95. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/есupark_2018_1_11

3. Товарні біржі в Україні: аналіз діяльності, законодавче поле, перспективи розвитку / За ред. П.Т. Саблука, О.М. Шпичака. – К.: ВІПОЛ, 1997 – 427 с.

4. Федоренко В. Бартер в економіці України // Економіка, фінанси, право, 2003. - №3. – С.10-11.

5. Худолій Л. Економічний механізм формування та функціонування ринку зерна в Україні. – К.: ІАЕ, 2018. – 211с.

6. Чапко І., Седік Д. Дослідження ринку пшениці на прикладі Полтавської області. – К.: ЦПЕР, 2018. - №33. – 19с.

7. Шпичак О.М. Теоретичні основи необхідності дотримання еквівалентності обміну в АПК та шляхи його досягнення // Вісник аграрної науки. - 2005. - №2. – С. 12.

8. Сільське господарство Вінниччини / Державна служба статистики України. Головне управління статистики у Вінницькій області. – Вінниця, 2020. – 292 с.

9. Перспективи виробництва біогазу на спиртових заводах Вінницької області. Мазур А. Г., Ціхановська В. М., Гонтарук Я. В. Наукові праці інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: збірник наукових праць. - Київ, 2013. - Вип. 19. - С. 245-249.

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ТА МЕХАНІЗМ АНТИКРИЗОВОГО ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Фурман І.В.

кандидат економічних наук, доцент кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії, Вінницький національний аграрний університет

PROBLEMS OF APPLICATION AND MECHANISM OF ANTI-CRISIS FINANCIAL MANAGEMENT: THEORETICAL ASPECT

Furman I.

candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Administrative Management and Alternative Energy Sources, Vinnytsia National Agrarian University

Анотація

Аргументовано необхідність антикризового фінансового управління в сучасних умовах господарювання, проаналізовано основні інтерпретації поняття «антикризове управління» та встановлено, що антикризове фінансове управління є складовою частиною антикризового управління підприємством. Запропоновано власне бачення дефініції «антикризове фінансове управління», як складової загального менеджменту підприємства та як цілісної системи, яка складається з принципів, методів розробки й реалізації комплексу спеціальних управлінських рішень. Виокремлено мету антикризового управління, завдання, які допоможуть її досягти та принципи, які лежать в основі здійснення антикризових заходів. Представлено основні заходи, спрямовані на поліпшення ефективності антикризового фінансового управління підприємством у сучасних умовах. Визначено, що найважливішим завданням антикризової політики підприємства стає стратегічне управління нововведеннями, виконання якого багато в чому залежить від якості інноваційних рішень, можливості знаходити рішення, які організаційно й економічно зможуть забезпечити досягнення поставленої мети.

Abstract

The necessity of anti-crisis financial management in modern business conditions is argued, the main interpretations of the concept of "anti-crisis management" are analyzed and it is established that anti-crisis financial management is an integral part of anti-crisis management of the enterprise. The own vision of the definition of